

Elżbieta Zyzik

Sposoby realizacji współpracy szkoły z rodzicami dzieci w młodszym wieku szkolnym

Pedagogika Rodziny 1/3/4, 93-100

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Zyzik

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

Sposoby realizacji współpracy szkoły z rodzicami dzieci w młodszym wieku szkolnym

Streszczenie

Współczesna szkoła winna spełniać szereg zadań wobec rodziny i wspierać ją w procesie wychowania dzieci. Za rozwój dziecka odpowiedzialni są zarówno rodzice, jak i nauczyciele. Stroną inicjującą i podtrzymującą efektywną współpracę powinna być szkoła. W toku bezpośredniej realizacji zadań w dziedzinie kształcenia, wychowania i opieki nad dziećmi a także tworzenia optymalnych warunków dla procesu edukacyjnego w szkole i w domu rodzinnym współpraca szkoły i rodziców opierać się winna na szeregu różnorodnych tradycyjnych i innowacyjnych form współpracy obu tych środowisk. Wszelkie działania nauczycieli i rodziców powinny być planowe, przemyślane, wspólnie uzgodnione i satysfakcjonujące dla obu stron. Tylko wówczas działania te mogą zaowocować z korzyścią dla dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Summary

Contemporary school should fulfil a number of tasks towards the family and support it in the process of educating children. Both parents and teachers are responsible for the child's development. The school ought to initiate and sustain effective collaboration with parents. Cooperation between the school and parents should be based on various traditional and innovative forms implemented in the course of ongoing tasks in the field of education, upbringing and care of children and to create optimal conditions for the educational process at school and home. All the actions undertaken by teachers and parents should be well planned, thought over, agreed upon and satisfactory to both parties. After fulfilling such conditions, parent-teacher cooperation may be beneficial to early school age children.

1. Wprowadzenie

Współczesna szkoła winna spełniać szereg zadań wobec rodziny i wspierać ją w procesie wychowania dzieci. Za rozwój dziecka odpowiedzialni są zarówno rodzice, jak i nauczyciele. Teoretycy i praktycy wychowania są zgodni co do tego, że

o powodzeniu szkolnym dziecka decyduje w dużym stopniu harmonijne współdziałanie obu tych instytucji. Mają one bowiem wspólny cel, jakim jest kształcenie i wychowanie dzieci.

Stroną inicjującą i podtrzymującą efektywną współpracę powinna być szkoła. Nauczyciele posiadający odpowiednie kompetencje i doświadczenie winni pielęgnować kontakty z rodziną, dbać o ścisłe współdziałanie i rozwijanie współpracy ze środowiskiem rodzinnym dziecka, wspomagać rodzinę w procesie wychowania, wzmacniać jej pozytywne oddziaływania i kompensować braki, których nie są w stanie ustrzec się nawet najlepsi rodzice. Konieczna jest systematyczna wymiana informacji na temat całokształtu rozwoju dziecka oraz ustalanie na tej podstawie jednolitych metod oddziaływań wychowawczych.

Priorytetowym zadaniem dla nauczycieli wczesnej edukacji jest jak najgłębsze poznanie środowiska rodzinnego dziecka. Jest to konieczne dla racjonalnego organizowania działań wychowawczych i dydaktycznych w celu wzmocnienia czynników pozytywnych i łagodzenia lub likwidowania czynników negatywnych, które zaburzają te działania. Nauczyciel powinien znać warunki życia dziecka. Bez tego nie jest możliwa efektywna praca pedagogiczna (Nowak, 2000). Jest też zobowiązany dostarczać rodzicom wiadomości o zjawiskach zachodzących w szkole oraz uzupełniać ich wiedzę o wychowaniu i rozwoju dzieci. Wtedy rodzice ubogacają swoje kompetencje w dziedzinie wychowania. Nauczyciel powinien dowodzić rodzicom i przekonywać ich, że osiągnięcie sukcesu w dziedzinie edukacji dziecka jest w zasięgu ich możliwości (Łobocki, 1994).

Współpraca nauczycieli i rodziców jest wzajemnym wspomaganie się i współdziałaniem podmiotów w realizacji wspólnego celu. Opiera się na wzajemnym zaufaniu, lojalności, podporządkowaniu się celowi, który musi być należycie uświadomiony zarówno przez rodziców, jak i przez nauczycieli (Winiarski, 2002).

Uświadomienie sobie zbieżności celów szkoły i rodziców jest istotne, gdyż współdziałanie właściwe jest dopiero wtedy, kiedy cel jest wspólny (Kotarbiński, 1975). Deklarację właściwej współpracy ze strony rodziców wychowawcy powinni jak najlepiej wykorzystać, nawiązując ze środowiskiem rodzinnym relacje oparte na wzajemnym zrozumieniu i życzliwości oraz zasadach partnerstwa.

Sposoby współpracy nauczycieli i rodziców oraz ich charakter określa statut szkoły, który jest załącznikiem do Zarządzenia nr 14 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 czerwca 1992 r. w sprawie ramowego statutu szkół publicznych dla dzieci i młodzieży, w którym jest mowa o tym, że nauczyciele i rodzice współdziałają ze sobą w sprawach wychowania i kształcenia dzieci, a statut konkretnej szkoły winien określać formy tego wychowania.

Świadomość wspólnych zadań wychowawczych i umiejętności ich realizacji przy wzajemnym wsparciu musi posiadać zarówno szkoła, jak i rodzina. „właściwa współpraca ze szkołą warunkuje prawidłowy przebieg procesu wychowania oraz postępy dziecka w nauce” (Cudak, 1991).

Warunki dobrej i skutecznej współpracy szkoły i rodziców formułuje M. Łobocki wymieniając wśród nich:

-
- partnerskie relacje łączące nauczycieli i rodziców – wykluczą one dominację jednej ze stron i nie dopuszczają do zbyt dużej ingerencji rodziców w pracę nauczyciela, doprowadzają do tego, że podejmowane decyzje będą miały charakter kompromisu;
 - wspólne cele wychowawcze szkoły i domu rodzinnego – ochronią dzieci przed wypaczeniem charakteru i nie dopuszczają do wzajemnego podważania własnych autorytetów. Będą sprzyjały wielostronnemu rozwojowi uczniów, pozwolą na lepsze poznanie i rozumienie uczniów;
 - swobodna wymiana opinii rodziców o rodzinie i szkole – przepływ informacji musi mieć charakter wielokierunkowy i dotyczyć powinien przede wszystkim postępów i trudności uczniów w nauce i zachowaniu. Pozwoli to nauczycielom szerzej spojrzeć na uczniów i zweryfikować własne o nich opinie, a rodzicom umożliwi bliższe poznanie środowiska szkolnego;
 - wyświadczenie sobie konkretnych usług przez nauczycieli i rodziców – chodzi tu głównie o czynne zaangażowanie w wykonywaniu różnych zadań organizowanych w wyniku podjętej współpracy między szkołą i domem. Może to być pomoc rodziców związana z organizowaniem wycieczek, imprez i uroczystości szkolnych, jak również dyskretna pomoc nauczycieli w doradzaniu w sprawie nurtujących ich problemów (Łobocki, 1985).

Warunkiem współpracy jest stworzenie wspólnoty w działaniu. Nauczyciele i rodzice muszą wytworzyć wspólną linię działania i uzgodnić jego cel. Istotne tu jest przede wszystkim określenie, co każda ze stron będzie robić w ramach wspólnego działania. Wkład każdej ze stron jest tak samo ważny. Do nauczycieli jednak należy inicjowanie różnorodnych form współpracy z domem rodzinnym. „Nauczyciele posiadają odpowiednie kompetencje i doświadczenie i to oni powinni pielęgnować kontakty z rodziną oraz dbać o ścisłe współdziałanie i rozwijanie współpracy ze środowiskiem rodzinnym dziecka” (Parlak, 2009).

W toku bezpośredniej realizacji zadań w dziedzinie kształcenia, wychowania i opieki nad dziećmi a także tworzenia optymalnych warunków dla procesu edukacyjnego w szkole i w domu rodzinnym współpraca szkoły i rodziców opierać powinna się na różnorodnych tradycyjnych i innowacyjnych formach współpracy obu tych środowisk. Poniżej zaprezentowano niektóre z nich, które sprzyjają wzajemnej współpracy.

Formy wiodące – nauczyciele w toku ich realizacji powinien je wcześniej zaplanować i systematycznie organizować. To dzięki nim współdziałanie nabiera charakteru procesu, a więc zespołu powtarzanych działań skierowanych na realizację ustalonych zadań. Zaliczyć do nich możemy:

- zebrania klasowe;
- indywidualne rozmowy, toczące się w trakcie cotygodniowego dyżuru nauczycielskiego i indywidualnych wywiadówek;
- imprezy i wycieczki integrujące uczniów, rodziców i nauczycieli.

Formy uzupełniające – pozwalają one lepiej przygotować i przeprowadzić formy wiodące. W ich skład wchodzi:

- gromadzenie w teczkach prac uczniów i prezentowanie ich rodzicom w trakcie zebrań;
- opisowa ocena postępów dziecka dyskutowana w trakcie indywidualnych wywiadówek, po każdym semestrze nauki;
- prowadzenie kroniki klasowej;
- wydawanie gazetki uczniowskiej;
- korzystanie z klasowej tablicy ogłoszeń.

Formy wspierające - systematyczne kontakty (działania podejmowane sporadycznie lub okresowo, w zależności od bieżących potrzeb), których rola jest niezmiernie ważna we wspieraniu wzajemnych kontaktów. Na formy wspierające składa się:

- kontakt telefoniczny;
- wskazywanie dodatkowych ćwiczeń dla ucznia, np. po sprawdzianach;
- możliwość obserwowania dziecka w klasie - lekcje otwarte dla rodziców;
- prowadzenie niektórych zajęć przez rodziców;
- korespondencja;
- spotkania ogólnoszkolne;
- urządzanie pracowni;
- gromadzenie środków dydaktycznych;
- wyjazdy zwane „zieloną szkołą”.

Rozmowy indywidualne – poprzez nie uzyskuje się informacje o dziecku, jego dotychczasowym rozwoju, zainteresowaniach, zdolnościach i aktualnych problemach. Poprawnie przebiegająca rozmowa może pogłębić zaufanie rodziców do wychowawców i odwrotnie, łagodzić napięcia spowodowane trudnościami w wychowaniu dziecka, przełamywać poczucie niepewności rodziców w wychowaniu dziecka, ograniczać błędy wychowawcze, pomóc w bardziej jednolitym i zwartym oddziaływaniu na dziecko. Wszelkie informacje o dziecku należy przekazać spokojnie, w sposób zrozumiały dla rodziców, z podaniem propozycji pomocy ze swej strony. Zawsze powinno się rozpocząć rozmowę od podkreślenia pozytywnych cech dziecka. Nauczyciel nie powinien dopuścić do sytuacji wzajemnego przrzucania odpowiedzialności za dziecko. Jeśli w każdym z rodziców wychowawca będzie dostrzegać partnera kompetentnego w sprawach wychowania dziecka to kontakty będą oparte na lojalności i partnerstwie.

Zebrania klasowe – to cykliczne spotkania wszystkich rodziców z nauczycielem. Warto je przeprowadzać przynajmniej pięć razy w roku szkolnym:

- na początku każdego semestru w celu omówienia planów i zamierzeń;
- w środku semestru, aby śledzić realizację przyjętych zadań;
- pod koniec roku szkolnego, by podsumować dokonania.

Celem zebrania grupowych jest zachęcenie rodziców do czynnego uczestniczenia w procesie wychowania dzieci. W czasie tych spotkań nauczyciel ma możliwość poznać poszczególnych rodziców, ich postawy i poglądy na wychowanie dzieci. Jest to również niewątpliwie okazja do wzajemnego poznania się rodziców, co sprzyja wzajemnej współpracy. Należy jednak pamiętać, że na zebraniach grupowych oceniamy wszystkie dzieci zbiorowo, unikając oceniania poszczególnych wychowanków. Informujemy o osiągnięciach dzieci, dzielimy się ich sukcesami oraz niepowodzeniami. Zebrania grupowe to również okazja do podnoszenia świadomości pedagogicznej rodziców. Każda z pogadank powinna być przez nauczyciela przygotowana w sposób profesjonalny i dotyczyć problemów dzieci na tym etapie rozwoju. Istotne jest również zorganizowanie rodzicom pogadanki z udziałem specjalistów takich jak logopeda, psycholog czy lekarz.

Hospitowanie przez rodziców różnych dziedzin i form pracy szkoły w uzgodnionych okresach – powinny odbywać się w ustalone dni. Rodzice mogą wówczas czynnie uczestniczyć w organizowanej przez nauczyciela sytuacji edukacyjnej. Ta forma sprzyja m.in. zaobserwowaniu przez rodzica jak funkcjonuje ich dziecko na tle klasy, daje możliwość zapoznania się rodziców z osiągnięciami dzieci, zarówno wychowawczymi jak i dydaktycznymi. Uczestnicząc w różnych dziedzinach i formach pracy szkoły rodzice mają możliwość poznać, w jaki sposób i jakimi metodami osiągnąć można cele wychowawcze i dydaktyczne w pracy z uczniami.

Zeszyt pilnej korespondencji – służy do wpisywania przez rodziców z jednodniowym wyprzedzeniem próśb w bieżących sprawach dotyczących dzieci. Sprawna wymiana informacji między rodzicami i nauczycielem sprzyja rozwojowi dziecka oraz nawiązaniu właściwej współpracy.

Uroczystości – w przeprowadzaniu uroczystości istotne jest by wszystkie dzieci z klasy brały w niej udział, a także by jej organizacja była dla wszystkich przyjemnością, odbywała się w poczuciu miłego oczekiwania, wolnego od napięć i pośpiechu. Przy realizacji wspólnej uroczystości ważny jest osobisty wkład pracy rodziców (wykonanie dekoracji, strojów dla dzieci itp.) Uroczystości umożliwiają wykorzystanie różnych form ekspresji dziecięcej, kształtują kulturę współżycia z rówieśnikami i dorosłymi.

Skrzynka pytań – przeznaczona jest dla tych rodziców, którym czas nie pozwala na rozmowę z nauczycielem, bądź dla tych, dla których problemy są na tyle trudne, że nie chcą o nich rozmawiać osobiście. Pytania w skrzynce mogą mieć charakter anonimowy. Wielość pytań na ten sam problem stać się może podstawą do rozwiązania go w trakcie spotkania grupowego, w formie pogadanki. Żaden problem poruszony przez rodzica nie powinien zostać zlekceważony, lecz w najbardziej przystępny dla niego sposób rozwiązany.

Komitet Rodzicielski – jest kolegialnym reprezentantem rodziców i opiekunów wszystkich uczniów szkoły. Komitet Rodzicielski współdziała z nauczycielami i rodzicami w celu jednolitego oddziaływania na młodzież przez rodzinę i szkołę w procesie nauczania, opieki i wychowania. Komitet Rodzicielski jest organizacją wewnątrzszkolną mającą na celu:

-
- zapewnienie współpracy rodziców ze szkołą w doskonaleniu organizacji nauczania oraz pracy wychowawczej i opiekuńczej w szkole i w środowisku;
 - przedstawianie nauczycielom oraz władzom szkolnym i oświatowym opinii rodziców (opiekunów) we wszystkich istotnych sprawach szkoły;
 - upowszechnianie wśród rodziców, przy współpracy z organizacjami oświatowymi i społecznymi, wiedzy o wychowaniu i funkcjach opiekuńczo-wychowawczych rodziny i szkoły;
 - pozyskiwanie rodziców do czynnego udziału w realizacji programu nauczania, wychowania, profilaktyki i opieki oraz udzielanie pomocy materialnej w tym zakresie.

Wizyty wychowawców w domach swych wychowanków – sprzyjają poznaniu sytuacji rodzinnej dziecka zarówno pod względem materialnym, jak i atmosfery domu rodzinnego. Nauczyciel w sposób bezpośredni wskazać może formy pomocy, jakie szkoła może zaoferować oraz wspomóc rodziców radą jak pomóc dziecku, które wykazuje deficyty zarówno w sferze umysłowej jak i społecznej.

Wywiadówki – jest to najbardziej popularna forma kontaktów nauczyciela z rodzicami uczniów. Pierwsza jej część powinna być poświęcona sprawom organizacyjnym, druga postępom uczniów w nauce, trzecia zaś powinna dotyczyć trudności, z jakimi boryka się nauczyciel w pracy dydaktyczno-wychowawczej z klasą. Należy pamiętać jednak, że w trakcie wywiadówki wychowawca nie powinien:

- dokonywać jedynie negatywnych ocen zespołu uczniowskiego;
- publicznie czytać oceny;
- używać nazwisk przy przykładach negatywnych;
- bagatelizować drobnych sukcesów ucznia słabego;
- podważać hierarchię wartości wyznawaną przez rodzica.

Nauczyciel powinien uzmysłwić sobie również, że:

- do spotkania z rodzicami należy być dobrze przygotowanym, tak jak do każdej lekcji;
- swoim wyglądem winien wyrażać szacunek dla zebranych;
- w żadnym wypadku nie może pozwolić sobie na nietakt wobec rodzica, nawet tego „trudnego”;
- swoją osobowością i sposobem przeprowadzania wywiadówki winien zachęcać rodziców do masowego uczestnictwa w spotkaniach;
- powinien sięgać po warsztatowe formy szkoleniowe dla rodziców;
- musi mieć świadomość, że w sytuacji niżu demograficznego „walka o ucznia” będzie wyzwalać wśród rodziców krytycyzm wobec form pracy szkoły.

Spotkania szkoleniowe (poświęcone pedagogizacji rodziców) – nauczyciel w spotkaniach szkoleniowych powinien:

-
- jasno określić cel i charakter spotkania;
 - ustalić temat, zaplanować szczegółowy porządek;
 - trafnie dobrać treści, które mają być omawiane;
 - przygotować odpowiednie materiały;
 - sprawnie prowadzić zebranie;
 - pomyśleć o dodatkowych atrakcjach, które zaciekałyby rodziców.

Dzienniczek ucznia – ta forma służy informowaniu rodziców o osiągnięciach ich dzieci oraz o ich zachowaniu w klasie szkolnej. Poprzez dzienniczek rodzic może usprawiedliwiać nieobecności dziecka w szkole, nauczyciel zaś informować rodzica o konieczności spotkania się z nim w sprawie problemów dziecka w szkole.

- Udział rodziców w pracy samorządu klasowego i w zajęciach pozalekcyjnych
- w realizacji tej formy współpracy rodzice mogą:
 - służyć radą i pomocą w sytuacjach wymagających bezstronnego rozstrzygnięcia trudnej lub konfliktowej sprawy;
 - ustalać zasady podziału majątku pieniężnego klasy;
 - udzielać pomocy w określaniu sytuacji materialnej niektórych rodzin i proponować wsparcie;
 - służyć pomocą w organizowaniu uroczystości środowiskowych.

Imprezy i wycieczki integrujące – ta forma współpracy zyskuje obecnie coraz więcej zwolenników w gronie nauczycieli, rodziców i uczniów. Odwiedzając placówki szkolne zauważyć można plakaty i ogłoszenia zapraszające dzieci i ich rodziców na spotkanie wigilijne, wspólną wycieczkę, czy też uroczystość z okazji Dnia Mamy lub Dnia Taty. Najczęściej stosowany w trakcie takich spotkań podział ról jest następujący: uczniowie pod kierunkiem wychowawcy przygotowują program artystyczny, rodzice dbają o oprawę spotkania, a więc dekorację sali i poczęstunek, a nauczyciel prowadzi spotkanie i stara się, by wszyscy brali udział w zabawie, także rodzice. Przygotowuje zatem specjalne konkursy, gry i zabawy. Wycieczki klasowe również wymagają wielostronnego przygotowania. Należy zaplanować ich przebieg w taki sposób, by można było coś ciekawego zobaczyć, usłyszeć i przeżyć. W organizowaniu wycieczek klasowych doskonale sprawdza się system zastępów, tworzonych z uczniów i rodziców, które na początku otrzymują szereg zadań do wykonania w trakcie całej wyprawy, a z których rozliczani są w formie zabawy, przy ognisku pod koniec dnia.

Spotkania świąteczne – jest to jedna z najbardziej integrujących form współpracy. Służy podtrzymywaniu tradycji, rozwijaniu więzi między rodzicami, dziećmi i nauczycielami.

Wystawy, teleturnieje, imprezy czytelnicze, biesiady literackie, kiermasze książek – te różnorodne formy współpracy dostarczają wielu pozytywnych doznań dla wszystkich uczestników, kształtują postawy dzieci, wspomagają ich rozwój we wszystkich sferach, integrują rodzinie i służą nawiązywaniu przyjaźni między rodzicami i dziećmi.

Rodzinne spotkania popołudniowe – posłużą zacieśnianiu stosunków między rodzicami i dziećmi, pozwolą na wymianę wzajemnych doświadczeń między rodzicami.

Listy dla rodziców – listy kierowane przez nauczyciela do rodziców powinny być krótkie i proste, stanowić mogą krótką informację o tym, czym dzieci zajmują się aktualnie, mogą przekazywać wskazówki dla rodziców, jak skutecznie rozwiązywać problemy, jakie napotykają w wychowaniu swych dzieci.

Wymienione formy nie wyczerpują wielu innych różnorodnych sposobów współpracy szkoły i rodziców dzieci w młodszym wieku szkolnym. Mogą się one stać inspiracją dla nauczycieli wczesnej edukacji do wdrażania swych własnych, nowatorskich pomysłów.

Nawiązywanie wzajemnej współpracy i utrzymanie jej na właściwym poziomie nie jest procesem łatwym i szybkim. Jednak systematyczne wypracowywanie właściwych i stałych form kontaktu doprowadzić może do obustronnych korzyści. Warunkiem dobrej współpracy jest ustalenie wspólnych reguł kontaktu. Ustalenie ich wymaga odpowiedzi na pytanie, jak rozumiemy dobro dziecka i jakie w związku z tym spoczywają na nas zadania. Kontakt nauczycieli z rodzicami umożliwi wspólnie formułowanie celów i określanie zadań do wykonania, co niewątpliwie służy ujednocnieniu oczekiwań. Najważniejszym – wspólnym celem obydwu środowisk, rodzinnego i szkolnego, jest osiągnięcie przez dziecko maksymalnych możliwości rozwojowych. Aby podejmować efektywne działania w tym kierunku, niezbędna jest satysfakcjonująca obydwie strony współpraca. Korzyści z niej płynące są obustronne, zarówno dla nauczycieli jak i rodziców. Wszelkie działania nauczycieli i rodziców powinny być planowe, przemyślane, wspólnie uzgodnione i satysfakcjonujące dla obu stron. Tylko wówczas współpraca zaowocować może z korzyścią dla dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Bibliografia

- Cudak H. (1991), *Środowisko rodzinne a rezultaty pracy*, Kielce.
- Kotarbiński T. (1975), *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław.
- Łobocki M. (1985), *Współdziałanie nauczycieli i rodziców procesie wychowania*, Warszawa.
- Łobocki M. (1994), *Organizowanie pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą*, Lublin.
- Nowak A. (2000), *Spotkania z rodzicami. Jak uatrakcyjnić tradycyjną wywiadówkę*, Poznań.
- Parlak M. (2009), *Współpraca przedszkola z rodzicami i środowiskiem lokalnym* [w:] E. Zyzik (red.), *Wybrane zagadnienia z pedagogiki przedszkolnej*, Kielce.
- Winiarski M. (2002), *Dialog i współpraca nauczycieli i rodziców*, „Nowa Szkoła”, nr 10.